

НОВІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ ЗА ФІНАНСОВИМ СЕКТОРОМ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Юлія Кондрацька,
здобувач Інституту законодавства Верховної Ради України

Банківська криза 2008–2009 років в Україні була здебільшого спричинена локальною економічною та політичною ситуацією, зокрема й девальвацією гривні на 60 % щодо долару США в жовтні 2008 року. Світова фінансова криза 2007–2009 років була посилюючим, але не основним фактором, який привів уже досить розхитану економіку України до рецесії. Саме такої думки дотримується Національний банк України в своєму Аналітичному звіті за 2009 рік [1, 4].

На додаток до кричущих проблем української економіки, таких як зростання державного боргу та інфляції, український банківський сектор був поставлений під загрозу занепаду, зокрема й, через недостатню прозорість і велику кількість так званих «кишеневських банків».

З початку кризи в багатьох банках були запроваджені тимчасові адміністрації, щодо деяких з них розпочалася процедура ліквідації, зокрема це торкнулося й одного з найбільших банків України — «Укрпромбанку», 3 банки були рекапіталізовані та в подальшому націоналізовані державою («Родовід Банк», «Укргазбанк» та «Банк Київ»), тоді як, один із системних банків отримав кредити рефінансування від уряду (банк «Надра»). Українська банківська система перебуває ще в стані одужання. Навіть незважаючи на те, що кількість неприбуткових банків зменшилася суттєво,

21 банк перебуває в стадії ліквідації на кінець жовтня 2011 року.

Дослідженням упліву фінансової кризи на розвиток банківського сектору України та питаннями фінансового регулювання й нагляду займалися багато вітчизняних науковців, наприклад І. Андрушків, В. Бобиль, Я. Жаліло, В. Крилова, К. Ларіонова, П. Мельник, Ю. Пасічник, Л. Петик, О. Петрик, Ю. Сметанська, Л. Тарангул та ін., проте подальше вивчення шляхів стабілізації банківської системи України в порівняльному аспекті зі світовими реформами в галузі регулювання та нагляду за фінансовим сектором ще не було досліджено комплексно.

Мета цієї статті полягає в порівняльному аналізі світових реформ у сфері фінансового регулювання та нагляду, що були прийняті як відповідь на фінансову кризу 2007–2009 років. У статті робиться спроба запропонувати деякі прогресивні аспекти таких тенденцій для реалізації в Україні.

Міжнародні фінансові організації, наприклад, Європейський банк реконструкції та розвитку, задіяні в політичному діалозі в Україні, визначили такі основні завдання, що стоять перед банківським сектором України:

- 1) реструктуризація проблемних кредитів і поступове зменшення їхньої частки;
- 2) розблокування ринку кредитування, особливо в національній валю-

ті (позитивні зміни в цьому напрямі спостерігаються у зв'язку з нещодавно прийнятим Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання правових відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг» від 22.09.2011 року, котрий забороняє споживче кредитування в іноземній валюти) [2, ст. 8];

- 3) вихід держави з приватного банківського сектору;
- 4) розвиток небанківського фінансового сектору [3] тощо.

Український банківський сектор потребує реформ у напрямі розроблення інструментів-протидії фінансовій кризі, що полягають у наданні Національному банку України можливості реагувати швидко й ефективно на погіршення фінансових показників банків у разі настання кризи. Так, можна підати деякі критиці законопроект «Про санаційний банк» [4, ст. 3], яким передбачається створення санаційних банків, які мають набувати так званих «поганих» активів [5, 94]. Адже проблемні активи можуть бути переуступлені та, відповідно, до нині чинного законодавства, тоді як міжнародна практика пішла шляхом створення так званих «брідж-банків», тобто тимчасових банків, які створюються задля набуття здорових активів банку до моменту їх остаточного продажу (наприклад, відповідно до Банківського Акта 2009 року у Великобританії). Це дає змогу швидко ліквідувати старий банк та вивести «здорові» активи та зобов'язання на час пошуку інвестора з основною метою «найбільш повного задоволення вимог вкладників» [6, 101].

Однією з найважливіших проблем на порядку денному уряду є реформування системи гарантування вкладів, що дозволить Фонду гарантування вкладів трансформуватися з так званої «каси» в установу з більшими правами для здійснення контролю

за належним виконанням плану заходів з фінансового оздоровлення та виконання функції з ліквідації банків (схожі повноваження має Федеральна корпорація страхування депозитів США).

Цілі Національного банку України на 2011–2014 роки дещо відрізняються від завдань, поставлених міжнародними організаціями. В Основних засадах грошово-кредитної політики на 2011 рік (далі — Основні засади), хоча й досі незатверджених, особлива увага приділяється підтриманню цінової стабільності в державі та зниженню індексу споживчих цін до рівня 5 % у 2014 році та його подальшого утримання на рівні 2–5 %. В Основних засадах також ідеється про необхідність підтримання ефективної платіжної системи, підвищення курсової гнучкості гривні та зростання попиту на гривню, а також проведення адекватної пруденційної політики. Необхідно зупинитися на останньому з вищезазначених пріоритетних аспектів політики Національного банку України.

Беручи до уваги останні тенденції у сфері регулювання ринку фінансових послуг, у країнах Європи та США, розвинені держави повністю перевглянули свою систему банківського нагляду та регулювання. Так, в Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії останні зміни були запроваджені у червні 2011 року, відповідно до яких, «тристоронній підхід» (функціонування Казначейства, Комісії з регулювання фінансових послуг та Банку Англії) до регулювання фінансової системи держави був скасований. Натомість була запропонована наступна система регуляторних та наглядових органів фінансового сектору:

- 1) Комітет з фінансової політики (*Financial Policy Committee*) на чолі з Банком Англії. Основна функція Комітету — здійснення макропруденційного регулювання фінансо-

вої системи, тобто здійснення контролю за стабільністю та стійкістю системи загалом;

- 2) Комітет з пруденційного регулювання (*Prudential Regulatory Authority*) як операційно незалежна структура у складі Банку Англії, яка відповідає за мікропруденційне регулювання. Цей Комітет має регулювати фінансові організації, що проводять високоризиковані операції;
- 3) Комітет з контролю за поведінкою учасників на фінансовому ринку (*Financial Conduct Authority*) як незалежна установа з регулювання бізнес-процесів у Великобританії, покликана посилювати довіру населення до фінансової системи [7, 7].

Отож, макро- та мікропруденційне регулювання було сконцентроване у межах Банку Англії, чим посилюється функція банківського нагляду центрального банку держави.

У США 21.07.2010 року був прийнятий Додд-Франк Акт [8], наймасштабніший законодавчий акт держави з часів Великої Депресії 1929–32 років, що складається з 1601 розділу. Цей масивний нормативно-правовий акт, разом з низкою інших новел у фінансовій сфері, передбачає створення Комітету з нагляду за фінансовою стабільністю (*Financial Stability Oversight Council*), який є відповідальним за таке:

- виявлення ризиків для фінансової стабільності США (Розділ 112 (A);
- сприяння та підтримання розвитку ринкової дисципліни (Розділ 112 (B));
- швидке реагування на загрози для стабільності фінансової системи США (Розділ 112 (C)). Цей Комітет може проголосувати (за наявності 2/3 голосів) за те, щоб не-банківська фінансова установа (мова йде про так звані «інвестиційні банки»), що може становити загрозу для фінансової стабіль-

ності США, стала підконтрольною Федеральному Резерву США. Тож, повноваження центрального банку США також розширилися і закріпилися.

В Європейському Союзі, своєю чергою, також відбулися зміни у сфері регулювання та нагляду за фінансовими установами. Так, у вересні 2010 року Європейський Парламент проголосував за нову структуру фінансових регуляторних органів, що складається з таких установ:

- Європейський банківський комітет (*European Banking Authority*) [9];
- Європейський комітет з цінних паперів та фондового ринку (*European Securities and Markets Authority*) [10];
- Європейський комітет зі страхування та професійної пенсії (*European Insurance Occupational Pensions Authority*) [11];
- Європейська рада із системного Ризику (*European Systemic Risk Board*) [12].

Відповідно до цієї системи, макро-пруденційний нагляд довірений Європейській раді з системного ризику, яка має три основні завдання: виявлення системних ризиків для фінансової системи; здійснення попереджень у разі, коли виникають загрози для стабільності фінансової системи; вироблення рекомендацій щодо застосування певного способу боротьби із виявленими ризиками. Мікропруденційний нагляд був доручений трьом вищезазначеним комітетам, які мають деякі спільні функції, такі як затвердження технічних стандартів, обов'язкових у надзвичайних ситуаціях, що мають виконуватися національними регуляторними органами чи безпосередньо організаціями, яких вони стосуються; надавати Європейській раді з системного ризику всю інформацію зі своїх сфер діяльності та реагувати на її рекомендації/попередження тощо. Європейському центральному банку передані повноваження щодо аналі-

тичної, статистичної, адміністративної та логістичної підтримки Європейської ради з системного ризику. Своєю чергою, в Україні, як слішно зауважує В. Крилова, склалася «неприпустима ситуація», коли відсутній жодний механізм моніторингу системних ризиків [13, 29].

Висновки

Світова практика йде шляхом змінення макропруденційного нагляду, що відрізняється від мікропруденційного, адже здійснюється з метою моніторингу всієї фінансової системи загалом, а також спрямований на виявлення системних ризиків, тоді як мікропруденційний нагляд здійснюється з метою контролю за кожною конкретною фінансовою установовою. Ці два терміни, що широко використовуються в міжнародній банківській практиці, не закріплені в Україні на законодавчому рівні, хоча в межах Національного банку України навіть є департамент пруденційного нагляду. Україні варто було б перейняти міжнародний досвід з цього питання, адже саме системний ризик знайшов своє втілення в 2008–2009 роках, коли паніка охопила населення України, починаючи з проблем, які виникли у «Промінвестбанку», та швидко поширилися на «Укрпромбанк», «Надра Банк» та ін.

На сьогоднішній день Національний банк України ще має змістити акцент з монетарної політики на підт-

римання фінансової стабільноті через запровадження інституційних та функціональних змін у сфері пруденційного нагляду відповідно до міжнародної банківської практики. Адже в той час, як у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» [14] з'явилися уточнення щодо пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільноті в державі, у розвинутих країнах Європи та США вже були переглянуті пріоритетні функції центральних банків з основного завдання підтримання цінової стабільноті у бік підтримання фінансової стабільноті відповідних держав. Важливим виявляється також надання чіткого визначення пруденційного банківського нагляду на законодавчому рівні. ♦

Список використаних джерел

1. *Національний банк України, «Дії Національного банку України в період загострення світової фінансової кризи» : аналітичний звіт.* — К., 2009. — 58 с.
2. *Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання правових відносин між кредиторами та споживачами фінансових послуг» від 22.09.2011 року № 3796-VI.*
3. *Ukraine: Economic Outlook and Challenges Ahead, EBRD, 12 July 2011. [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.ub-forum.org/images/stories/LLC.pdf>.*

4. Законопроект № 8586 від 31.05.2011 року, прийнятий в першому читанні 17.06.2011 року.
5. Арістова А. Інструментарій державного антикризового управління у банківському секторі / А. Арістова, Г. Мазур // Вісник Київського Національного торговельно-економічного університету. — 2010. — № 2. — С. 88–102.
6. Крилова В. Основні засади створення «брідж-банку» в Україні / В. В. Крилова, М. В. Ніконова // Вісник Української академії банківської справи. — 2010. — № 1 (28). — С. 95–102.
7. HM Treasury, *A new approach to financial regulation: the blueprint for reform*, [Electronic resource]. — White Paper, June 2011. — Access mode : http://www.hm-treasury.gov.uk/d/consult_finreg_new_approach_blueprint.pdf.
8. Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act, 21 July 2010. [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.sec.gov/about/laws/wallstreetreform-cpa.pdf>.
9. Regulation (EU) № 1093/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010, establishing a European Supervisory Authority (European Banking Authority) amending decision № 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/78/EC.
10. Regulation (EU) № 1095/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010, establishing a European Supervisory Authority (European Securities and Markets Authority) amending decision № 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/77/EC.
11. Regulation (EU) № 1094/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010, establishing a European Supervisory Authority (European Insurance and Occupational Pensions Authority) amending decision № 716/2009/EC and repealing Commission Decision 2009/79/EC.
12. Regulation (EU) № 1092/2010 of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on European Union macro-prudential oversight of the financial system and establishing a European Systemic Risk Board.
13. Крилова В. Визначення ролі центрального банку в системі регулювання та нагляду за фінансовим сектором / В. В. Крилова, А. О. Крилова // Вісник Української Академії Банківської Справи. — 2010. — № 2 (29). — С. 27–32.
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності Національного банку України» від 09.07.2010 року № 2478-VI.